

Kaavoitus  
Hartolan kunta

**Viite:** Lausuntopyyntö 19.1.2026

**Asia:** Tainionvirran asemakaavan muutos ja laajennus, luonnosvaihe, Hartola

Hartolan kunnan ympäristölautakunta on 23.4.2024 päättänyt laittaa vireille asemakaavoituksen Tainionvirran alueella ja hyväksyä kaava-alueen alustavan rajauksen. Kaavoitustarpeesta on mainittu vuoden 2023 kaavoituskatsauksessa, osana taajama-alueiden asemakaavojen päivittämistä. Asemakaavan suunnittelualue sijoittuu Tainionvirran alueelle, valtatie 4:n länsipuolelle. Suunnittelualueen luoteis- ja pohjoisosa sekä osittain keskiosa on maa- ja metsätalouskäytössä. Suurelta osin suunnittelualueen maisemaa hallitsee Sysmäntie ja sen ympäristön pelto- ja metsäalueet. Idässä maisemakuvaan liittyy oleellisesti valtatiealue, eteläpuolella Tainionvirran jokimaisema ja kaakossa Sysmäntien varren pientalojen pihapiirit. Kaavassa on pientalojen ja maatalousrakennusten korttelialueita, yksi teollisuusrakennusten korttelialue, lähivirkistys-, maa- ja metsätalousalueita sekä vesialuetta. Kaava-alueen pinta-ala on noin 52 hehtaaria. Asemakaavan tavoitteena on suunnitella asuinpienalojen korttelialueiden (AO) laajuus ja alue kytkeytyminen valtatieen, keskustan ja Kurpan alueen työpaikka-alueen suuntaan. Tarkoitus on myös kehittää asumisen aluetta Jokivarren alueella Sysmäntien ympäristössä. Asemakaavan muutoksella saadaan päivitettyä kaavatilan vanhan rakennuskaavan alueella.

Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo lausuu 29.12.2025 päivätystä asemakaavan luonnosaineistosta pyydettyä lausuntonaan seuraavaa.

#### *Arkeologinen kulttuuriperintö*

Suunnittelualueen muinaisjäännösinventointi on tehty Maanala Oy:n toimesta 4/2025 (J. Rahtola & S. Tuomenoja, *Hartola Tainionvirran ja Kurpan asemakaava-alueen arkeologinen inventointi*, Maanala Oy 2025). Museo on arvioinut inventoinnin raportin ja todennut selvityksen olevan riittävä. Muinaisjäännöstiedot ovat ajan tasalla: suunnittelualueen lounaisosasta tunnetaan yksi kiinteä muinaisjäännös, historiallisen ajan hiilimiilukohde (muinaisjäännösrekisterin kohde *Kurpansuo* 1000090750), joka on otettu hankkeessa huomioon muinaismuistolain (295/1963) edellyttämällä tavalla kaavakartan sm-merkinnällä ja aluerajauksella. Kohde kuitenkin sijaitsee kaavakarttaan merkityllä maa- ja metsätalousalueella (MY-1), joka mahdollistaa rakentamisen. Lisäksi kaava-alueella

sijaitsee sen eteläosassa kaksi muinaisjäännösrekisteriin merkittyä *muuta* kohdetta (historiallisen ajan asuinpaikat *Kitula* 1000090751 ja *Muskola* 1000090752), joilla ei ole lain määrittämää suojelustatusta.

Edellä esitetyn perusteella museo edellyttää seuraavaa:

1) a) Koska muinaisjäännös sijaitsee rakentamisen mahdollistavalla metsätalousalueella (MY-1), on sen kajoamiseen haettava lupaa muinaismuistolain 13 §:n edellyttämän menettelyn, kajoamislupaneuvottelun kautta. Neuvottelussa käsitellään kajoamisen ehdot ja siinä tulee olla mukana Museovirasto, kunta ja maanomistaja. Alueellinen vastuumuseo auttaa tarvittaessa kajoamislupaan ja -neuvotteluun liittyvissä asioissa.

b) Vaihtoehtoisesti kaavaa muutetaan siten, että muinaisjäännöskohde ympäristöineen sijoittuu alueelle, joka ei mahdollista rakentamista/muuttuvaa maakäyttöä. Tällöin kajoamislupaneuvottelulle, kajoamislualle ja kohteen arkeologiselle tutkimukselle ei ole tarvetta kaavaprosessin aikana. Kaavamääräys on kuitenkin tarkennettava Museoviraston määrittelemään muotoon:

*Muinaismuistolailla (295/1963) rauhoitettu kiinteä muinaisjäännös. Kohteen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen on kielletty. Kohdetta koskevista suunnitelmista on pyydettävä alueellinen vastuumuseon lausunto.*

2) Museo suosittaa kaava-alueella sijaitsevien kulttuurihistoriallisten kohteiden, historiallisen ajan asuinpaikkojen *Kitula* (mj.rek. 1000090751 ja *Muskola* (mj.rek. 1000090752) merkitsemistä kaavakartalle alueineen ja suojelumerkinnöillä "s-1 ja s-2" sekä kaavamääräyksiin lisättävällä määräyksellä:

*Muu kulttuurihistoriallisesti arvokas kohde (historiallisen ajan asuinpaikka). Alueella olevat rakenteet on säilytettävä. Suuremmista kohdetta koskevista suunnitelmista tulee ottaa yhteyttä alueelliseen vastuumuseoon. Indeksinumero viittaa kaavaselostuksen kohdenumerointiin.*

3) Kaavaselostuksen kohtaa/otsikkoa 3.1.3 *Rakennettu ympäristö* on syytä muuttaa: Muinaisjäännökset eivät kuulu pelkästään rakennettuun ympäristöön, vaan ovat huomattavasti laajempi käsite. Myös termi *muinaismuistot* tulee vaihtaa muotoon *muinaisjäännökset* tai *arkeologiset suojelukohteet*. Lisäksi kyseiseen kohtaan on tarkennettava suunnittelualueella sijaitsevan muinaisjäännöksen (mj-rekisterin kohde

*Kurpansuo* 1000090750) tiedot: muinaisjäännösrekisterin kohdenumero ja -tunnus, ajoitus, tyyppi. Jos kaavakarttaan merkitään myös edellä mainitut kulttuurihistorialliset kohteet (mj-rek. *Kitula* 1000090751 ja *Muskola* 1000090752), on myös näiden tarkemmat, muinaisjäännösrekisterin mukaiset tiedot syytä ilmoittaa viittaamalla kaavamerkinnän indeksinumerointiin.

Muilta osin museolla ei ole hankkeesta huomautettavaa arkeologisen kulttuuriperinnön osalta.

#### *Rakennettu kulttuuriperintö ja maisema*

Alueen rakennukset ovat pääosin pientaloja. Luoteis- ja länsiosassa sijaitsee maatilojen talouskeskusten suurempia rakennuksia peltojen ympäröiminä. Suunnittelualue kuuluu eteläosastaan maakunnallisesti arvokkaaseen rakennetun kulttuuriympäristön, Hartolan kirkonkylän alueeseen (MARY2024). Alueen keskellä mutkitteleva joki, Tainionvirta, on ollut vanhastaan keskeinen kulkuväylä, jonka varrella on sijainnut useita myllyjä. Myllyistä suunnittelualueesta länteen sijaitseva Hotilankosken mylly on säilynyt, ja se on mahdollisesti 1700-luvun loppupuolelta. Mutkittelevan joen varteen on syntynyt asutusta osin myllyjen vaikutuksesta.

Hartolan kirkonkylän kulttuuriympäristön avainkohteet sijaitsevat valtatie itäpuolella. Kaava-alue on lähes kokonaisuudessaan maakunnallisesti merkittävää maisema-aluetta, Hotilankosken kulttuurimaisema.

Asemakaavan aloitusvaiheen viranomaisneuvottelussa 6.9.2024 museo on edellyttänyt kaavahankkeen yhteydessä alueidenkäyttölain (132/1999) § 9 mukaisesti rakennetun kulttuuriympäristön selvitystä, joka on neuvottelussa päätetty yhdistää taajama-alueen inventointiin. Selvitys ei kuitenkaan museon saaman tiedon mukaan ole valmistunut. Hartolan rakennetusta kulttuuriympäristöstä ei maakuntainventointien lisäksi ole ajantasaista selvitystietoa, jonka mukaan alueen rakennuskannan arvoja voisi tarkastella. Asemakaavoituksen tueksi ei myöskään ole laadittu maisemaselvitystä siitä huolimatta, että alue sijoittuu maakunnallisesti merkittävälle maisema-alueelle.

Jotta maakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön sekä maiseman arvot säilyvät ja asemakaava täyttää alueidenkäyttölaissa asetetut vaatimukset (132/1999 § 54) edellyttää museo seuraavaa:

- Asemakaava-alueelta tulee laatia rakennetun kulttuuriympäristön selvitys. Koska Tainionvirran asemakaavassa alueiden käytön muutokset ovat laajuudeltaan vähäisiä tai kohtalaisia, voi inventoinnin sijaan vaihtoehtoisesti laatia kattavaa kuvauksen rakennetusta kulttuuriympäristöstä valokuvineen selostukseen tai sen liitteeksi. Museo arvioi lisäinventointi- ja suojelutarpeen tämän kuvauksen mukaisesti.

- Alueelta tulee laatia maisemaselvitys. Vaihtoehtoisesti maisema-alueet tulee kuvailla ym. rakennetun kulttuuriympäristön esimerkin mukaisesti.
- Kaavaselvityksen luvussa 1.5 *Luettelo muista kaavaa koskevista asiakirjoista*, taustaselvityksistä ja lähdemateriaalista, tulee mainita maakuntakaavan päivityksen taustaselvitykseksi laadittu Päijät-Hämeen rakennetun kulttuuriympäristön selvitys MARY 2024 sekä maisemaselvitys MaMa 2024.
- Sysmäntien peltomaisemat on säilytettävä osittain avonaisina. Kortteli 5 tulee poistaa. Korttelin 11 TY-aluea tulee supistaa ja rakennusaluea tarkentaa, jotta VL-alue ja näkymä Sysmäntieltä on mahdollisimman avoin. Korttelia 13 tulee supistaa pohjoisosasta niin, että Sysmäntieltä on avoin näkymä MY-1 alueelle.
- AO/s1 merkintä tulee muuttaa muotoon:  
*Erillispientalojen korttelialue, jolla ympäristö säilytetään. Rakentaminen tulee soviittaa mittakaavaltaan ja rakentamisen tavaltaan lähiympäristöön ja maisemaan niin arkkitehtuurin kuin viherrakentamisen näkökulmasta. Tonteille tulee säilyttää ja tarvittaessa istuttaa puustoa ja pensaita. Tontin rajaamista aidoin ei suositella. Rakennusten ominaispiirteet tulee mahdollisuuksien mukaan säilyttää. Maakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin vaikuttavissa toimenpiteistä on neuvoteltava vastuumuseon kanssa ennen rakennuslupaa koskevan päätöksen antamista.*
- AM/s1 merkintä tulee muuttaa muotoon:  
*Maatilojen talouskeskusten korttelialue, jolla ympäristö säilytetään. Alueen kulttuuriympäristöarvot huomioon ottava täydennysrakentaminen on sallittua. Ympäristön rakennuskanta tulee ottaa huomioon uudisrakennusten sijoittelussa, tyyliässä ja massoittelussa. Rakennusten ominaispiirteet tulee mahdollisuuksien mukaan säilyttää. Maakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin vaikuttavissa toimenpiteistä on neuvoteltava vastuumuseon kanssa ennen rakennuslupaa koskevan päätöksen antamista.*

Museolla ei ole muuta huomautettavaa asemakaavaluonnoksesta.

**Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo**

tutkimuspäällikkö

Liisa Koskelainen

arkeologi

Kimmo Kyllönen

rakennustutkija

Sanni Hujanen

**Tiedoksi:** Museovirasto, Lupa- ja valvontavirasto, Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus